

Vestmannen.

Nr. 5

Bergen 20. juni 1985

1. årgang

Jamstellingsvedtaket - som aldri vart fylgt

Av formannen i Vestlandske Mållag, Ludvig Jerald

Når me i desse dagar minnest «Jamstellingsvedtaket», det um jamstelling for våre two offisielle riksmål, so ser me attende på eit 100 år gamalt vedtak - som aldri vart til verkeleg røyndom. Vedtaket stod der. Men det hev aldri vore gjennomført. Ikkje i fyrrre hundradåret, og ikkje i dette hundradåret.

Det hev ikkje vanta på friske tillau og freistnader. Nordmenn er både taleføre og skriveføre. Og mange stod fram på valplassen og minna um språkleg jamstelling. All honnør og all æra til dei for det.

Men utgangspunktet var so ulikt. Det danskætta bokmålet sat med prestisjen, den som det hadde vunne seg etter nokre hundradårs dansketid. «Djupe merke av danske våpn svida!» skrev ein norsk diktar for lenge sidan. Det norske målet, det med husbondsretten i landet, hadde vore ute av skriftleg bruk i lange tider. Det levde på folketunga: «Målet var då ikkje gløymd, småfolk enn det talar. Ervegullet godt var gøymd, djupt i Noregs dalar».

Då Stortinget gjorde Jamstellingsvedtaket, hadde målmeisteren Ivar Aasen leita fram att ervegullet frå Noregs dalar og fjordar. Han hadde skapt eit fullverdig skriftspråk.

På papiret var Jamstellingsvedtaket godt. I praksis synte det seg at ei verkeleg jamstelling fekk me aldri. Bokmålet (riksmålet som det lenge heitte offisielt og) vart sitjande med herreretten. Fyrst under embetsmenn som styrde, seinare også då arbeiderklassa tok yver. Dei

Ludv. Jerald.

fleste som kom frå arbeidarklassa heldt fram med det målet som embetsstanden hadde bruka fyrr. «Folkemål» var berre eit ord som lydde i feststunder og som stod i sume partiprogram.

Då me fekk eit serskilt Bondeparti, skrev det partiet i programmet sitt at det vilde fram til «eit samnorsk mål».

Og kva skulde me med Jamstelling dersom me sat att med berre eitt mål, eit samnorsk eit?

Jamstellingsvedtaket var godt. Og rett. Men det er ingen grunn til den store jubelen.

For det vart aldri gjennomført.

Nynorsk framgang i skulen

NMP fortel at reviderte tal frå Statistisk Sentralbyrå stadfester at nynorskprosenten for 1984 for grunnskulen var på 16,7. Dette var ein framgang på 0,1 samanlikna med året før. Nynorskprosenten var i 1978 nede i 16,4, eit lågmål som heldt seg til 1980. Frå den tid har prosenten so smått krope oppetter att.

Siste fem åri har det vore eit visst atterslag for nynorsk opplæringsmål i Trøndelag. På Austlandet har nynorskprosenten halde seg stødig, og framgang har det vore i Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Troms, Aust-Agder og Rogaland. Sterkast har framgangen vore i industrialiseringsfylket Rogaland, noko Vestmannen meiner bryt med tidlegare røynslor då aukande industrialisering gjerne dreiv nynorsken attende.

Noregs mållag trur nynorsken skal vinna lettare fram etter at Stortinget førde inn att ålmenn røysterett ved skolemålsval i krinsane. Kanskje er voni jordnaer, men nokon spådom vil me ikkje koma med for vår part. Dei store atterslagi for nynorsken kom før den ålmenne røysteretten vart avskipa for 14 år sidan, og årsakskompleksi er nok meir innfløkte enn som so. Dette hindrar ikkje at me som Noregs Mållag meiner den ålmenne røysteretten er rimelig og rettferdig og knapt kan skada arbeidet for norsk mål.

Ombodsmenn i Norsk Bokreidingslag

På siste årsmøte tidlegare i vår vart *Jon Askeland*, Bergen, vald til formann i Norsk Bokreidingslag etter *Haldor Slettebø* som vert verande i Oslo ei tid. I styret er desse med: *Conrad Clausen, Ask, Egil Lehmann, Fana, Alv Askeland, Utne, Freydis Lehmann, Fana, Helge Liland, Fana*.

Varamenn: *Erling Hordvik, Bergen, Haldor Slettebø, Oslo, Erling Berstad, Bergen, Hans Dysvik, Bergen, Ludv. Jerald, Bergen, Bjarte Solheim, Florø*.

Salsoppgang for Norsk Bokreidingslag

Formannen i Norsk Bokreidingslag, Jon Askeland, opplyser til Vestmannen at boksalet i 1984 steig meir enn 50 % jamført med 1983. Stigingi er so fin at Askeland tykkjer det er grunn til å vera nögd, men han legg til at boksalet enno ikkje er stort nok til å gjeva det trygge økonomiske grunnlag som trengst for å auka utgjevingsverksemdi.

Jon Askeland fortel at marknadsføringi er noko av ein akilleshæl for Bokreidingslaget som hovudsakleg driv på idealistisk grunnlag. Det som vantar er ekspertise/økonomi til å fremja boksalet. Men laget har no von om å koma med i Forleggerforeningen, noko som i seg sjølv vil gjera bøkene meir kjende og tryggja større sal, serleg for skjønnlitterære bøker som kjem med i innkjøpsordningi.

Eit viktig grunnlag for verksemdi er *Bokringen i Norsk Bokreidingslag*. Ringen har medlemer i storparten av landet og jamvel i USA, men Jon Askeland ynskjer gjerne at fleire melder seg inn. I Bokringen er det ingen årspengar, medlemene bind seg berre til å kjøpa bøkene frå Norsk Bokreidingslag for ein 5-årsbolt, og det er nok overkommeleg for dei fleste. I 1984 gjekk det tilbod til nye medlemer i Ringen om bokkjøp med 50 % avslag. Med det avgrensa siktet til dette «billegsalet» vart sluttresultatet naturleg nok ikkje av dei heilt store, men jamvel små økonomiske tilskot kan vera nett det som trengst til å tryggja nye bokprosjekt.

Askeland legg til at tilboden no skal gå ut til alle medlemer i Bokringen.

Om bokplanane for 1985 fortel Jon Askeland at berre ei bok har fått klårsignal til dessar. Det er *Makter og menneske XIII* av Halldor O. Opdal. Denne boki kom til 90-årsdagen til Opdal, den 26. mai. Men Bokreidingslaget har fleire gode manuskript liggjande, seier Askeland. Økonomien vert avgjerande for kva bøker ein kan våga seg på, og kor mange.

I seinare tid har Norsk Bokreidingslag prøvt seg meir aktivt med direkte informasjon til bokhandlarane, serleg i samanheng med siste boki til Opdal. Bøgen er økonomien. Av bøker som har sett godt, nemner Jon Askeland *Ung på fiske*, den friske boki til Alfred Andersen; ho kom ut i 1983. Elles fortel Askeland at frå årskiftet 1984/85 har *Helge Liland* teke seg av rekneskap og ekspedisjon for Norsk Bokreidingslag, og med den drift Bokreidingslaget har i dag, har dette vore ei god løysing.

Me legg til at Norsk Bokreidingslag vart skipa i 1938, og det er soleis ingen nyskapning i forlagsverdi. Vestmannalaget og Vestlandske Mållag gjekk saman om skipingi, og so langt me veit er dette einaste norske forlaget som skal «hævda og halda uppe måltradisjonen frå Ivar Aasen». Bokreidingslaget har makta å få ut slike storverk som *Norsk Målsoga* av Gustav Indrebø og Prydverket *Vestmannalaget 110 år* av Han-naas, Clausen, Jerdal.

Måldemokratisk krav

Ivar Aasen-ring i Oslo skreiv i april til Oslo skulestyre og bad om at innflyttarborn frå Utkant-Noreg får nokre morsmålstimar med nynorskoplæringer. Ringen meiner dette kan vera med å letta skuletilværet for dei i hovudstaden, og borni får same rettar som framande innflyttarborn. Oslo skulestyre har samtykt i at det vert gjeve morsmålopsplæringer på fleire framande språk.

Ordbok for det nye testamentet

Fyrste upplaget av denne ordboki, samanskrivi av underskrivne, kom ut på Lutherstiftelsens forlag i Oslo 1955, for tretti år sidan. Ho er utseld for lenge sidan, og no hev eg i tankar å få til eit nytt upplag. Eg hev fenge råderett av forlaget til å gjera dette. Dei som hev ordboki vil vita at ho hev alfabetisk tilvising til alle stader i Nytestamentet for kvart uppslagsord, ordna soleis at der det greske grunnordet er det same, er dei norske tilvisingarne samla for seg; når eit nytt gresk grunnord ligg fyrre vert det ei ny samling, då merkt med ei stjerna ute i jaren. Upphaveleg var det tanken at sjølve det greske ordet skulde stade utfyre, men forlaget gjekk ikkje med på det; like vel vart rekkjefylgdi ordna som um dei skulde stade der. Dei norske tilvisingarne er tekne etter Indrebø-utgåva av Nytestamentet av 1938.

No er det tanken å få til den nye utgåva so at dei greske ordi kjem der det fyrst var tenkt. For jamføring med grunnteksten er dette ei viktig hjelp, både for teologar og for andre. Kjem det då attåt ei lista over alle dei norske ord som er nyttar for eitt og same greske ordet, so fær ein dubbelt-prøving av ordtydingi. På vårt norske mål finst ikkje noko prent av dette slaget.

Når eg nemner dette her, er det for å få vita um det finst ynskje eller hug til å få til ei slik utgåva. Me kristne trur og veit at me lever av «kvart ord som gjeng ut av Guds munn», og då alltid knytte til bibelordet, og då til bibelordet på eit mål me skynar. Det er Kristus sjølv som bur i ordet, og som tek bustad i oss gjennom ordet vår Anden gjerer det livande for oss. Me kann ikkje godt taka oss noko viktigare fyre enn å få klårt fyre oss kva ordet segjer, når me tenkjer på kva dette hev å segja for gudslivet vårt. Skriv i «Vestmannen» eller beinveges til meg kva dei meiner um dette.

N. Smøråsflaten 10, 5050 Nesttun.

Egil Lehmann

Lidande jord

Likt eit tre
haka i jordbotnen
løyste tidevatnet
grunnane
gav det fritt spelerom.

Ropet —
ordlause lippur
millom lidande
spørjande
i denne augneblink
dette sekund.

Gudrun Brauti Knutslid.

Gudrun Brauti Knutslid er frå Seljord i Telemark. Diktet «Lidande jord» finn me i «Sol og skugge» (Ansgar), den andre diktsamlingi hennar. I alt 7 diktsamlingar og ein roman er komne frå hennar hand.

Vestmannen.

Vestmannen kjem til vanleg ein gong i månaden.

Bladpenger kr. 75,— for året.

Kan tingast på alle poststader og beinast frå «Vestmannen», Helge Liland,
5065 Blomsterdalen.

Postgiro 4 25 63 92,
Bankgiro 8401.21.43027

Lysingar:
Alf R. Lygre,
Sverresgt. 30, 5000 Bergen.
Telefon 05-231956.

Bladstyrar:
Jostein Krokvik,
6143 Fiskåbygd,
telefon 070 - 21 152.

Forretningsførar:
Helge Liland,
5065 Blomsterdalen,
telefon 05 - 22 67 00.

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen,
telefon 05 - 31 79 29/31 31 16.
Prenta i A/S Dagbladet Dagen, Bergen.

SAMLING

Til Vestmannen har det kome helsing frå mange lesearar som er glade fordi vi har fått dette bladet. Nærast eit under, seier sume. Andre talar om ei storhending og legg vekt på kor viktig det er at vårt syn etter kjem til ordes.

Slike gode tankar er eit livsvilkår for Vestmannen. Dei har skapt bladtiltaket og skal halda det ved lag.

Eit par merknader i motsett lei kom klårest fram medan bladet enno berre var i emning. Tolkar vi kritikarane rett, ottast dei serstandpunkt, dei vil at målfolk må stå samla.

Samling? Ja, det lyder bra. Men vi trur dei meiner samling om visse utvalde målformer. Kva skal vera samlingsgrunnlaget?

Bladstyraren skriv *dette* på ei rettskriving han har vant seg til frå skulen, ei rettskriving han tidlegare stort sett har halde seg til og funne seg nokolunde til rettes med, men som for han gjev mindre glede enn dei skriveformene han oftast nyttar i Vestmannen. Men tanken er ikkje at bladet skal vere nokon språkleg monolitt.

Vestmannen ynskjer samling mellom målfolk på det einaste grunnlaget som ikkje på nokon kant fører til språkleg tvang.

Vi ynskjer samling om mangfeldet, og vi ynskjer eit rikare norske språkleg mangfald.

Dei som er innvaksne med dagsens skulemål, må få bruka dette. Dei som vil halda oppe dei tradisjonelle formene, må ha same rettar til det, opplæringsrettar og røynlege rettar i skulen med. Vi ynskjer mangfelde på like fot.

J. Kr.

PÅ VEG UT?

Formannen i Vestlandske Mållag, Ludvig Jerdal, skriv annan stad om jamstellingsvedtaket som aldri vart fylgt. Ordi er rette. Ikkje noko kunstig prydverk i høgtidsstundar kan løyna at jamstelling fekk vårt mål aldrin; me kvervlar no i ei vegvill bakevje der sume meiner at det norskrøtte målet er i ulækjeleg opplysing. På veg ut, jublar Finn-Erik Vinje til det offentleg utgjevne «Forsvarets Forum» som tek jamstelling og mållov so høgtideleg at det knapt har prenta eitt nynorsk ord.

Er målsaki eiapt sak?

Me tvilar ikkje på at dersom målrevisionistane i det sammorske etterslepet får råda, so er sakiapt. Me skjønar godt at mange går over til bokmål; me skjønar godt at elevar vil ha slutt på skriftleg opplæring i sidemål — dei meiner vårt mål. Kva meinung er det i å ofra verdfull tid på eit skriftmål som er i full gang med å avskipa seg sjølv?

Me driv likevel med vårt fordi me trur at den sernorske målrevisionismen vrid seg i sine siste krampedrag, og at me er midt i eit djupgripande åndsomslag. Me er samde med Olaf Almenning og Gula Tidend som — rett nok på avgrensa politisk plan — slær fast at målstrevet må knyta seg meir til dei straumdragane som er ei hovudkraft i samfunnet no. Desse straumdragane er mangslunge, men held me oss til det språklege, er sansen for tradisjonar tydeleg. Til no har dette heller einsidig kome bokmål/riksmål til gode, men me vonar at turen kjem til vårt mål, for her trengst det sårt. Utruleg nok er det enno grunn til å nemna at vårt mål like lite er eit mål som serskilde samfunnsggrupper som tysk eller engelsk eller dansk er det.

Omslaget stikk djupare, trur me. Me trur det går tvers gjennom alle vanlege politiske rørsler, og trass i utflatande og einsrettande islett, har det noko å gjera med mangfelde.

Samanheng mellom vinstreparti og målrørsle har historiske røter og grunner, og frå ytre vinstre har norsk mål og målrørsle fått gledelege og gagnlege tanketilsig. Men spor av totalitetsdrift har sumtid fylgt på kjøpet. I studentdagane fekk han som skriv dette glimt av totalitaristiske kortslutningar då ein møtestyrande målstudent gjekk i rette med talaren og andre av di dei ikkje var målfolk på rette premissane; hans syn på målsaki var eit heilskapssyn, kunn gjorde han. Han kunne ha brukte ordi totalitet og totalitarisme. På ei totalitaristisk bylgje — i namnet demokratisk — skyldte målrevisionismen over landet.

I den anti-totalitaristiske oppreisten kan det skapast ein tryggare plass for vårt mål dersom — me trur det er eit livsvilkår — målet etter kjennest ved eigen arv, eigne grunprinsipp og sin aktuelle trond for romslege og jamstelte typologiske hovudformer. På slike grunnlag er me i stand til å sansa snev av von for vårt måls livsrett og livsevne — som bit av eit språkleg mangfald, i seg sjølv mangfaldig.

Ynskjetenking? Å ja. Og det er brot med vår målrevisionistiske arv og truleg med tankemönsteret til fleirtalet i nynorskgreini i Norsk språkråd, eit råd med større røynlege makt over vårt mål enn nokon burde ha. Men språkrådet er trass i alt betre enn språknemndi, og heller ikkje rádet og fleirtalsmeiningane der er ævelege konstantar.

Me minner um bladpengar

Forretningsførar Helge Liland minner um at sume som tinga bladet ikkje enno hev sendt bladpengar, kr. 75,- for 1985. Gjer vel og få dette gjort.

«Vestmannen»
5065 Blomsterdalen.
Postgiro 4 25 6392.
Bankgiro 8491.21.43027.

Gåvelista for «Vestmannen» til 22. juni 1985

Aslaug Myrmel, Tertnes kr. 25. Ivar Eskeland, Oslo kr. 25. Johan Wiig, Brekstad kr. 25. Robert K. Anderson, Tinn Austbygd kr. 100. Kjersti Clausen, Oslo kr. 25. Hans H. Hagenes, Fjell kr. 25. Olav Aarflot, Volda kr. 75. Sigbjørn Heie, Frekhaug kr. 50. Synneva Skaar, Seim kr. 25. Georg Sørbo, Ørsta kr. 25. Anna Festervoll, Landås kr. 25. Knut Indrebø, Oslo kr. 100. Tilsaman kr. 525,-

Tidsskrift: «Vestmannen»
5065 Blomsterdalen.
Postgiro 4 25 63 92
Bankgiro 8491.21.43027.

Meir om målreisaren Gustav Indrebø

Av Kjell Venås, Oslo

I kronikken «Målreisaren Gustav Indrebø» i Vestmannen nr. 2 skriv Sigurd Sandvik noko om boka *For Noreg og Ivar Aasen*. Han skriv at han ikkje vil seia noko om den fyrste halvdelen av boka, om vitskapsmannen Indrebø. I røynda skriv han også berre om *noko* av det boka fortel om målreisaren Indrebø, nemleg om det som har å gjera med rettskrivingsstriden i 1930-åra. I boka er det gjort greie for mykje meir om målreisaren Indrebø, frå 1915 til 1942. Til vederlag skriv Sandvik om ymst som ikkje er nemt i boka, såleis om Noregs Mållag i dag, om Norsk språkråd og om ei ordtilfangsnemnd frå dei siste åra. Meir enn ei bokmelding er stykket hans ein målpolitisk innlegg.

Beinveges eller omveges kjem Sandvik med nokre spørsmål, som eg gjerne vil svara på. Han klagar på det biletet av Indrebø som eg har sett fremst i boka, og spør kvifor eg ikkje har sett eit anna bilete der, eit som og er med i boka, men på s. 337. Det ligg under at dette er ei urettvis og uvenleg handling. Svaret mitt er at eg tykkjer nett dette er det venaste biletet av Indrebø. Det må visst redaksjonsnemnda for 100-årrskriften å Det norske Samlaget og ha tykt, for nemnda har valt dette biletet til å dekke ei heilside i den praktbopka. Eg tok vel og noko omsyn til at det biletet Sandvik vil godkjenne, er brukt fleire andre stader, slik at det var mest nytt med det eg liker best. Sandvik tykkjer det er eit rengjebilete, slik som det biletet boka teiknar. Til det kan eg berre sei at dersom boka framstiller mannen like godt som dette vene fotografiet, så er det vurderinga «rengjibilete» som er rang.

Sandvik tykkjer det er gale at eg ikkje har drøfta meir samansetjinga av rettskrivingsnemnda av 1934 og tilrådinga nemnda kom med. Hadde han lese noko nøgnare, t.d. på s. 248, ville han ha funne svaret på det: I 1982 kom det ei bok som drøftar dette grundig: Per Ivar Vaagland: *Målversla og reformarbeidet i trettiåra*. Eg skrev sjølv kronikk om boka i BT 10.2.1983. Medan vi er inne på rettskrivingsnemnda, må eg få koma med eit spørsmål. Sandvik skriv at «Både Iversen og Bergsgård ... kom til å trega mykje av det dei hadde vore med på». Kva ligg i «mykje»? Eg skulle gjerne vita kva Sandvik byggjer på når han skriv dette. Eg har nyleg skrive ein artikkel om målmannen Bergsgård og fann ikkje grunnlag for å seia noko slikt. I 1936 sa han at det var «ei lykke og ei ære» at han hadde «fatt høve til å vera med og gjennomføra desse formene i riksnormalen». Om Iversen veit vi at det sistane han gjorde i revisjonsnemnda, var å setja fram eit ultimatum: Han kravde at departementet ikkje skulle følgje Liestol i å ta opp meir av den tradisjonelle nynorsken, dvs. han syntet ei holdning beint motsett det vi skulle vente om Sandvik hadde rett.

Så undrar Sandvik seg på at eg har teke med berre to liner av eit vers på fire som sluttord i boka mi. «Av ein eller annan grunn» — og vi skjønar at det er av ein därleg grunn — bryr eg meg ikkje om å ta med dei to siste linene i eit vers av Anders Hovden. Om Sandvik ser etter i dei bokane av boka han ikkje vil skrive om, vil han sjå at eg har gjort ei liknande synd fire andre stader. Bokatek endå til med at eg set opp som motto to liner skorne ut av eit vers på åtte av Anders Hovden. Både opptaket og sluttordet tykkjer eg rákar ein kjerne av bodskapen frå Indrebø. — Dessutan ville eg nok ha kvitt meg for å lata boka slutte med eit ufullkome rim: *land — and*: At eg er ein hund etter diktatarar som lagar halvgode rim, kan ein sjå av det eg har skrive om salmebokkastet i Kirke og kultur 1982.

Med det same vil eg gjerne seia litt om somt anna som Sandvik skriv — eller ikkje skriv. I kronikken har han samla nokre negative eller kritiske vurderingar av Indrebø som finst i boka. Dette negative har han drege ut frå dei avvegande samanhengane det står i, og då verker det reint annleis enn i boka. Og han har ikkje teke med noko av alt det positive som er sagt om Indrebø der, endå det er mykje meir av slikt. Nei, Sandvik nemner ikkje eingong at det finst noko positivt. Det han vil med dette er sjolv sagt å syne kor fæl eg er, og det skal eg alltid tolka. Men det er urettvist mot Indrebø og, for eg trur ikkje boka gjev et slikt bilet av mannen som Sandvik seier. Sandvik skriv at han «harmar seg ... alt meir og meir» med han les. Eg har skjøn for at ein så harm bokmeldar må ha vanskar med å rettleia om vara slik den mogelege brukaren hadde fortent og produsenten hadde ynskt. Eg har også skjøn for at det engelske omgrepene «fair play» ikkje tel noko for ein som er så sint.

Sandvik klagar på at Indrebø ikkje får lagt fram målreisingstanken sin i boka mi. Eg meiner eg har gjort det kontinuerleg gjennom heile den siste halvdelen av boka. Eg har gjort systematisk greie for hovudinnhaldet i alle dei 172 nummer som bibliografien i *Kva er målreising?* tek opp, frå 1917 til 1942, pluss hovudinnhaldet i mange avisartiklar, og som bakgrunn har eg hatt ei mengd av andre avisartiklar og brevkartle mellom Indrebø og andre mālfolk. Men i kronikken får vi ikkje vita dette, for Sandvik nemner det ikkje.

Sandvik er oppteken av at eg kallar det «ein vanen» at Indrebø bad bordbon, og legg visst noko negativt i «vane». Det har eg ikkje gjort, og samanhengen synet det: Det var «ein vane som på fleire måtar ber bod om ei livshaldning. Det synet ein personleg integritet som berre få har, og det vitnar om ei barnleg kristentru.»

Det er tydeleg at Sandvik ser boka mi som eit åtak på i-målet. Det er underleg å lesa slikt, når eg tenker på at eg i det siste tiåret av pur idealisme har skrive bøker og artiklar og jamvel hovesvers på i-mål. Eg brukar endå fullvokal i typen *visur*, noko som Indrebø rådde sterkt til, men som Sandvik ikkje rettar seg etter. Det liker eg dårleg. (Det skulle vera lett å syne at i si eiga målføring vik Sandvik av frå førebiletet sitt på det eine punktet etter det andre. Han har vel ikkje gloymt at alle «skulde skriva so norskt som dei kunde»?) Korleis kan elles påstanden om ein slik uvilje mot i-målet rime med ei utsegn som denne på s. 339 i boka: «Med desse etterhalda og mange andre kan ein likevel ikkje fri seg for ei kjensle av at det vart gjort grov politisk urett mot i-målet...?» Eit anna døme: Sandvik meiner formannen i ordtilfangsnemnda er ute for å spreie vrangflera si att her. Korleis får han det til å høve med at Indrebø på s. 316 utan nokon ettermerked frå forfattaren får uttala seg fritt om «Gagnlaus innføring av tyske ord» i «ei slags truedekjening til målreisinga»? Tykkjer ikkje Sandvik, som kallar meg ein motmann av Indrebø, at eg i minsto er ein raust og romsleg motmann? Har denne utskulden frå ein artikkel av Indrebø komme med i det tilfagnet som Sandvik seier er «lite sakleg»? Sandvik legg imot somt eg skriv om det nasjonale. Gjeld den kritikken og verjemålet mitt for nasjonalhugen å Indrebø på s. 347 f.? Ein stad skriv Sandvik at eg ikkje maktar å avvære målreisaren Indrebø. Nei, eg har heller ikkje gjort nokon freistnad på det. Eg har ikkje vore på herferd. Eg har skive om Indrebø som vitskapsmann og målreisar, også for å gjera greie for ein bok av nynorsk mālsøge.

Sandvik skriv at eg let motmennene til Indrebø «komma rikeleg til orde». Det spørst kva ein legg i

«rikeleg». Med det sensurhuglaget som kjem fram i kronikken hans, får eg tokken av at han ikkje ville dei skulle koma til orde i det heile, om dei då kom med anna enn vellæte. Det er vedkjømledeg, men og noko skremmande, med folk som trur så blindt på Sanningi som Sandvik. For min del trur eg at målreisinga er lite tent både med å setja opp kanoniske skrifter og å dyrke heilagmenne. Andre som har skrive om boka mi, har sett ein føremoen i at Indrebø der blir framstilt som eit menneske og ikkje som ein halvgud. Andre etter har ynskt at eg skulle ha drøfta mālsynet hans meir kritisk, for dei meiner «myten om Indrebø» vil halde seg også etter denne boka. Det står nok på augo som ser.

Sandvik skriv om å vera sakleg. Eg er redd vi har noko ulikt forståing av det ordet når eg ser at han hevda det var eit sakleg argument i eit ordskifte om rettskriving/målbriðge å truge med å kløyve Noregs Mållag. Men Sandvik har sjølv eit sterkt argument til slutt. Om det er sakleg, veit eg ikkje. Hadde han visst korleis boka har vorte, skulle ho ikkje ha fått eit øre av Opedals-fondet. Sandvik er formann i styret og bruker pronomenet «me» når han seier denne dommen.

Før eg søkte om stønad av Halldor O. Opedals fond, gjorde eg meg kjend med foresegnene for det. Eg la ved søknaden innhaldslista og — med løyve fra Noregs allmennvitenskaplege forskingsråd — ei omsegn om manuskriptet som rådet hadde henta inn frå ein anonym konsulent. På grunnlag av den omsega hadde NAVF løvt fire gonger så mange pengar som Sandvik no tregar på at han har vore med og løvt av Opedals-fondet. Styret for fondet bad ikkje om å få lesa manus, noko dei sjølv sagt med glede skulle ha fått. Sandvik nyttar tilrådinga frå ordtilfangsnemnda som prov på at eg er ein motmann av Indrebø, slik at eg ikkje skulle ha fått pengar av fondet. Den tilrådinga hadde han fått hove til å lesa i mein enn eit år då eg sende søknaden min, og som vi har sett, hadde han lese ho. Vi hadde dessutan hatt eit ordskifte om grammikk i BT, så han var ikkje ukjend med mālsynet mitt. Som det no har vorte, er gleda mi ved tilskotet til boka noko blanda. Men boka er laga, og eg har på føreskriven måte kvittert med takk i føreordet. Det kan eg ikkje gjøre noko med. Endå eg ikkje kan sjå at Sandvik har noko grunnlag for påstandane sine, er eg lite glad for at han ynskjer gāva utgjeven og har kunngjort det for all verda.

Til slutt vil eg gjerne ta opp at noko eg skriv i innleiningsskapitlet (s. 31) om bakgrunnen for å skrive boka: ... ho er skriven i djup vørnad for arbeidet Gustav Indrebø gjorde, og med tru på at det kan vera noko å vinne både for vitskapen om norsk mål og for den nynorske målreisinga ved å gje eit bilet av arbeidet til Gustav Indrebø».

«Vestmannen» i rute

«Vestmannen» kom ikkje i gang frå nyåret, som tanken var. Praktiske grunner gjorde det naudsynt å venta noko med fyrste nummeret. Men i mai kom bladet med two nummer, og no frametter kjem det eit nummer til månaden.

Dette numret er dagsett 20. juni. Og me tek ikkje sumarferie og dreg på fjellferd, som «Dølen» i si tid gjorde. I juli kjem nytt nummer.

Bilete av Gustav Indrebø

*Av Sigurd Sandvik,
Halsnøy Kloster*

Eg skal svara stutt på forsvarsskrivet åt Kjell Venås.

Det har lite på seg kva biletet av Indrebø forfattaren tykkjer best om. Det gjeld meir kva folk som kjende Indrebø, tykkjer.

Det kom føre meg eit ord av Øverland: «Du skal ikke tåle så inderlig vel den urett som ikke rammer dig selv». Difor skreiv eg. Når eg freista å retta eit vrengebilete, so var det likevel ikkje eit gudebilete som steig fram.

Lat meg nemna ei sak som eg ikkje gjekk inn på sist: På s. 252 tek Venås oppatt det som Vaagland har, hermt etter Bergsgård; — Indrebø sa i ordskeiftet i Noregs Mållag 1936 at han ikkje vilde gått inn i rettskrivningsnemndi frå 1934 på det grunnlaget ho hadde fått. — Rett nok skriv Venås etterpå at dotter til Indrebø fortel at dette ikkje er rett. Kvifor tek han det då med? Lat meg då få setja opp ordrett det Indrebø sjølv skreiv om den saki:

«Fyrst ei retting. Professor Bergsgård hev no skrive two gonger, at eg skal ha sagt ifraa offentleg (paa aarsmøtet i Nor.Mil.) at eg vilde ikkje ha vore med i den dept. rettskr.-nemndi jamvel um eg hadde vorte spurd um det. Eg skynnar ikkje at det kann ha so mykje aa segja kva ein einskildmann maatte vilje ha svara; dei radikalnorske er ikkje so i beit for habile folk, at det stend berre paa ein eller two. I alle høve mishugsar Bergsgård seg. Eg hev korkje paa aarsmøtet i Nor.Mil. eller nokon annan stad gjeve fraa-

segn um kva eg vilde ha svara dersom deptet hadde spurt meg um aa gaa inn i rettskr.nemndi fråa 1934. Eg ventar med aa gjeva svar til eg vert spurd».

Venås skyt seg inn under at Vaagland har skrive fullnøyande om striden i 30-åri. Det eg peika på, var det skeive i at Venås skriv mykje om granskingsnemndi åt Noregs Mållag. Men lite om den departementale rettskrivningsnemndi frå 1934 og arbeidet deira.

Iversen og Bergsgård lærde eg å kjenna då eg gjekk på lærarhogskulen på Lade 1950/51. Eg var med i alle norsktimane til Iversen og alle sogetimene til Bergsgård. Det låg klårt i dagen at Iversen var komen heller langt bort frå det ortofone prinsippet som 1938-rettskrivingi er merkt av. Og Bergsgård skal ha sagt med reine ord: — Me skulde ha jamstelt a-form og i-form i 1938.

Eg tilar ikkje på at Venås har lese mykje om og av Indrebø, og at han har ei mengd avisartiklar og brevskifte til bakgrunn for boki. Det er måten han veg dette tilfaget på, og legg det fram på, at eg har kritisert. Soleis når han let Klaus Sletten døma om sak-kunna og ærlegdomen hjå Indrebø, og byggjar på ei utsegn frå ein gymnasiast på Voss som lyg om lærarane sine.

Eg har lese oppatt s. 347, som Venås viser til. Dette «verjemålet» for nasjonalhugen hjå Indrebø når ikkje langt; «Fedrelandshugen går som ein raud, samanbindande tråd gjennom arbeidet åt Indrebø, og han kjem også gjerne med utsegner om fedrelandshug som for somme i dag kan kjennast som meiningslaust ordskrøvv. Men lat oss ikkje gløyma at også ein mann som Nordahl Grieg

kunne nemne fedrelandet på ein liknande måte, og han gav orda innhald med livet sitt».

So har eg lese oppatt s. 316, som òg Venås nemner, og merka meg at han kallar målsynt til Indrebø for «eit slags truvedkjenning». — Det er slike utsegner eg kallar små nälestikk.

Når Venås skal avgjera kva som er sakleg og ikkje, ser han ikkje skilnad på vitskap og politikk. Noregs Mållag er eit politisk forum. I det laget er tanken på kva som kan koma til å henda når ein gjer eit val, eit sakleg argument i full mon. Det var ikkje av vegen om målfolk i Språkrådet stundom tenkte i same leid.

Venås kan ikkje nekta for at han er motmann til det målsyn som Indrebø hadde, og som me radikalnorske fylgjer. Det hjelper litt at han stundom har skrive i-mål. Gong etter gong har me oppmoda Språkrådet om å jamstella a-mål og i-mål. Eg har aldri hørt gjete at Venås har tale vår sak.

På eit møte i Rogaland Mållag i 30-åri hadde ein mann tala om at han hadde hjarta hjå i-målsfolket, men vitet hjå a-målsfolket. Då Indrebø fekk ordet, tok han til med å seia: «Eg er glad for at eg hev hjarta og vitet på same sida».

Eg skjønar det so at Venås skulle helst ha avliva «myten om Indrebø». Til dei som leikar seg med slike ord, har eg hug å seia: Ein myte målber ei sanning som lever frå ætt til ætt. Det var noko av det eg var inne på då eg skreiv at ånd kan ikkje døy.

Ei gullgruva for sogenemnder

Bygdesoga og ættegransking hev no eit fint rom i kulturlivet. I 1950-åri var det jamt frammøtt målsmenn fra sogelagi på Vestlandske Bondestemmena. I 1952 samla bladstyrar Aagnar Skeidsvoll ein heil flokk sogelagsfolk til drøfting um sams arbeid i Hordaland og i Sogn og Fjordane. Året etter vart Ættehistorisk Institutt skipa. Stortingsmann P. S. Hjermann, Lærdal, vart formann. Genealog Einar Haarstad vart styrar og gjorde eit grunnleggjande arbeid — like til sin døyande dag i 1969. På skrivemaskin reinskrev han m.a. kyrkjebøkene frå Kinn, Bru, Årdal, Kinsarvik og dei mest ulesande kyrkjebøkene for Hamre (frå 1677), dei som fortalde um folk frå Modalen, Hamre, Åsane, Hosanger, Meland, Alversund og deler av Manger, Lindås, Haus og Bruvik. Gamle diplom vart tydde, skifteprotokollar frå Sveio på 1600- og 1700-talet vart maskinskrivne — og rettleiding var gjeve til bygdeboknemnder. I Haarstad si tid vart det kartotekført um lag 750 000 personnamn på Vestlandet. Men det var berre ei byrjing.

Etter tidleg avtale skulde Ættehistorisk Institutt ha arkiv og arbeidsrom på Universitetsbiblioteket i Bergen, men då talet på studentar steig frå nokre hundredar til fleire tusund, — måtte Instituttet dela arbeidsrom med andre, og då vart det for trøngtømt, so

styret laut finna eit anna tilhelde. Løysing på vanskane vart det først då det verdfulle arkivet vart flytta til Statsarkivet på Årstadvollen.

I 1969 møttest lokalhistorikarane i Sognadal. I ordskeiftet der kom den nye formannen i Instituttet, Josef Lutro frå Kinsarvik, inn, på dei unnyta kjeldene som finst i Stiftamtmannens Kopibøker frå 1703 og langt frametter. Lokalhistorikarmøtet lykta med å beda Instituttet syta for prenting av desse kopibøkene. Og det hev den nye styraren, arkivar Torleif Hansen, og sogeskrivaren Simon Steinste frå Bømlo, drive på med. Fem bøker er alt kome på prent, og den sjette er i kjømdi. Dei er ei gullgruva for alle som leitar etter «kommunal hendingsgang» på 1700-talet. Alle herad på Vestlandet finn her forvitnelege upplysningar og stadfestingar som ein fåfengt leitar etter andre stader.

— På siste årsmøtet i Ættehistorisk Institutt vart *Nanna Ebbing*, Voss, vald til ny formann etter Johannes Heggland, som ikkje tok mot attval. Conrad Clausen (som hev vore skrivar sidan 1953) vart nestformann og John Ragnar Myking ny skrivar. Med i styret elles er fylkesmann Ingvald Ulveseth og arkivar Torleif Hansen.

Conrad Clausen.

KLÅRVÊR

*Sol frå blå himmel
yver alt,
inn stuguglasi,
strålor gjenom ein fiolett
vase i glaskarmen
lagar ei saftfarga stripe
på golvtepæt.
Forfør legg ho hondi yver
den stygge flekken
på det nye tepet,
og radt vert han burte
og augo dredgst til vasen
som ho er glad i og
til soli
som gyller all verdi
vidt ut yver alle åsar
frå der ho bur.
Ho vert rik og glad.*

Arne Horge.

Målet i kringkastingi

Ordet *massemedia* glid meir og meir inn i daglegtalen, med kvart som dagblad og kringkasting får større og større makt i folkelivet. Eit *medium* er ei hjelpearåd, serleg til å knyta samband. Og masse tyder her folke-mengd eller álmenta. På norsk er det eit *ålmennsamband* det er tale om. Islendingane er ikkje redder for å laga nye ord av heimlege røter. Me lyt truleg godkjenna både *massemedia* og det som verre er, og folk bryr seg ikkje eingong med å bøya ordet.

Lat oss likevel fylgia med i massemedia, og ikkje godtaka alt dei byd fram og kallar norsk. Målet i kringkastingi verkar sterkt inn på målföring til folk flest. Og målbruken skapar vyrnad eller vanvyrnad for målet sjølv.

I dagsrevyen hørde eg ein gong Slyngstad tala om OBOS. Heile tidi tala han om *leiligheter* og *boliglag*. Ordet leilighet er eit misforster i nynorsk, og vert ikkje betre om ein seier *leiligkeit*, som det står i ordlista. Me bør bruka *husvære* i staden. (Elles kan leilig-

het tyda høve.) No vil nokon seja at husvære er eit vidare omgrep; det kan ein ha om ein ikkje har leilighet. Til det er å seja at for eit mindre husvære kan ein setja *husrom* eller berre *rom*. Ordet *hybel* glid og godt inn i norsk, og *hybel-bustad* kan ein godt tala om.

Ein kan ha *bustad* (ikkje *bolig!*) for seg sjølv, *einebustad*, eller i *rekkehous* saman med andre — og i *bustadblokk*. Ordet *bolig-lag* byggjer på det unorske *bolig*. *Bustad-lag* og *bustad-byggjelag* må vera greitt, sameleis *bu-rett* og *bu-plikt* og kva som no kan meld seg.

I same dagsrevyen tala Slyngstad om sjømennene, som ynskte «Betre *lønsforhold* og tryggare *arbeidstilhøve*». Betre lønsforhold tyder vel oftast *høgare løn*. Var det ei meir rettvist *lønsordning* det galdt, kunne han sagt det rett fram.

No er slett ikkje Slyngstad den verste å høyra på. Tett etter dagsrevyen same dagen kom Heraldstveit saman med nokre *journalistar*, som han sa, og skulle spørja ut (*intervju*) Willoch. Heraldstveit slengde inn nokre spørsmål. Som vanleg sa han NORG. Elles merka eg meg *fremdeles, steder, bekrefte, forargelse*. — Me får berre «bekrefte» at språket hans «fremdeles» er til «forargelse» mange «steder» i «Norge».

Sigurd Sandvik.

TYTEFAR

I Vestmannen nr. 1 er tytefar nemnt som «dei små gangane mellom kvernsteinar der nymale mjøl trengjer seg ut — det tyt ut.» Eg trur dette er ei misstyding av opphavet til ordet. Tytefar må vera far, furor eller stipor i kvernstein, laga av tytor i kverngrøtet (kverngrøjet). Far etter tytor — tytefar.

Dei beste kvernsteinane vart laga i kvern-fjellet i Selbu fordi kvernberget eller kverngrøter der er eit samansett bergslag av magnesia-glimmer-skifer med harde, skarpe tytor (krystallar) av granat (bruntyt) og staurolitt (ståltyt) som jamnt spreidde tyt ut av det mjukare bergslaget. Når kvernsteinane gnir mot kvarandre giv tytone far i det mjuke kverngrøtet i andre steinen, og det malne mjølet fylgjer i tytefaret.

Ordet er so kanskje nytt i andre høve for å klårgjera føret etter hardhausar som har gnidd mot mjukare grjot.

Vestmannen vil vonleg laga nye tytefar for norsk målreising.

Helsing
Jon Sandvik,
Seimsfoss.

Lat oss samle og forlike menneska

Egil Lehmann har i Vestmannen nr. 3 eit innlegg om «Tro underveis» av Helge Hognestad. Gjenom teologisk fli-sespikkeri gjer han her (som dei fleste prestar) sitt beste for å gjera Gud framand og langt borte for menneska. — Eg veit ikkje alt kva Hognestad meinar om samhøvet mellom Gud, verda og menneska, men eg tykkjer Lehmann tilkjenner Hognestad meininger som er framande for Hognestad sjølv. Om H. trur på dei gode kreftene i menneska, så har eg aldri set at han vil «upphøgja mannaætti til Gud» — eller at» han dyrkar skapningen framfor Skaparen». — Og når Lehmann skriv at H. ikkje ser «verdi gjenom Kristus, men Kristus gjenom verdi», så tykkjer eg og at L. er på ville vegar. Etter det eg har lese av H. så er det nett *gjenom Kristus* — og hans liv og lære — at H. trur på berging både for den einskilde og for verda.

Det veldige og revolusjonærande Kristus kom med, var nett dette at han tok bort motsetninga mellom Gud og menneska. Han gjorde Gud til eitt med oss! Han lærde at me alle er «Guds born!» «Fader vår» er nokre av dei mest revolusjonærande ord i historia. «Guds rike er inne i dykk» sa Kristus. og der Guds rike er, der bur Gud sjølv!

Kvifor er prestane, og dei «rett-truande» til alle tider så opptekne med å

bortforklare, eller teie ihel, dei mest revolusjonærande ord i Kristi lære? Kristus bygde på det guddomlege i menneska. «Kvífor dømer de ikkje ut frå dykk sjølve?» — «Dersom nokon vil gjere etter mine ord, så skal han *røyne* om læra er av Gud eller om eg talar av meg sjølv».

Kristus sette menneska langt over dogme og gamle læresetningar: «Menneska er ikkje til for kviledagen si skuld, men kviledagen er til for menneska si skuld.» Kristus sa her at det er det som er til gagn for menneska som er viktigast av alt! Den høgste Gud er den *tenande* Gud. Kristus demonstrerte dette med å vaske føtene til læresveinane.

«De har hørt det er sagt til dei gamle, men eg seier dykk» fortel at Kristus *visste* at han kom med noko heilt nyt. sameleis orda om tilgjeving — «ikkje berre sju gonger, men sju gonger sytti». Og: «Det de vil at andre skal gjere mot dykk det må de og gjere mot dei». — Slike ord fortel at Jesus *visste* at kvart menneske i seg sjølv også visste kva som er til beste for seg sjølv, og dermed for alle andre.

Jesus spotta dei som ropa Herre, Herre — som bad lange bøner for syns skuld, og han la tunge bører på folket med mange slag dogme og påbod. —

Med «Den varmhjarta samaritanen» sette han ein varmhjarta heidning opp som mønster framfor rett-truande prestar og levittar. Ikkje underleg at dei la han for hat, og krossfeste han. Ja, endå den dag i dag er dei rett-truande med og «krossfester» kristus. Dei kan ikkje godta ein heidning som mønster for etterleving av Kristi lære.

Kristus sette så visst ikkje tronge, religiøse læregrenser for *tilbeding* av Gud: «Det sporst ikkje etter Jerusalem eller Garisium men etter ånd og sanning». — Seier ikkje Kristus med dette at også «heidningar» i framande kulturar og religionar kan finne og tilbede den eine sanne Gud? — Då Mor Theresa var i Noreg og tok imot fredsprisen sa ho noko det same: «Det er kjærleik det spørst etter. Praktiserar du kjærleik så vert du ein betre kristen, ein betre muslim eller ein betre budhist».

Kor lenge vil prestane — og dei rett-truande — i alle sektar og religionar arbeide så iherdig for å splitta og så misstru og fiendskap mellom menneska?

Er det ikkje snart på tide at me går inn for å samle og forlike menneska — med kvarandre, og med Gud? — Me er då alle «Guds born» — tvers over alle landegrenser, rasar og religionar.

Olav Aarflot.

Garm d.y.:

Sunnmørings mål-natur

Sunnmørings rister på hovudet yver målet i denne teksti, sume av dei. Me bryt med sunnmørings mål-natur. Trur dei.

Me tvilar. Sjølv Ivar Aasen var sunnmørning, og målet på desse linene held seg hovudsakleg til hans norm — med ei viss etterhøvling eller skamsliping eller kva det no skal kallast. Noja, slikt burde me kanskje ikkje nemna, for Aasen-målet er gamaldags, umoderne, arkaisk, fossilt og meir slikt, ropar det store koret som meiner at nett vårt skriftmål ikkje vert moderne nok før det hev modernisert seg i hel.

Sunnmørsmål? Vide stader på Sunnmøre skil dei framleis millom sterke og linne hokjønnsord. Me høyrer det tilmed i sunnmørsbyen Ålesund. Rett nok seger ikkje sunnmøringsane *soli* og *gata*, dei seger *sola* gatå, men,men —. Er yver og upp *burte* og *vekk?* *Tja, me høyrdé no nyleg ein sunnmørsgutunge ropa høgt og tydeleg at «fuglenj flaug tett uppyve hauda på ná!»* og den ungen var no slett ikkje fossil. Og er ikkje den palatale segjemåten i ord som *vikja, sagja, eggja* like nær i-mål som a-mål same um ein kringkastingssjef som er burte trudde det var «*tullsnakk*»?

Sunnmørings mål-natur? Eg ler meg i hel, sa jenta, ho gjekk og gret. I sjefsstolen for NRK sit ein sunnmørning og talar moderat bokmål/riksmål. Saga-siglaren talar tilnærma sunnmørsmålføre men skriv bøker på bokmål. Og han er ikkje den einaste sunnmørning som gjer det utan å få synlege mein av det. Men me kjem ikkje ifrå — med eit tenkjeleg undantak for han i NRK-sjefsstolen — at bokmål i munnen på sunnmørings høver som hår i smør.

Upphavleg lyfte sunnmoringane i-målet med eldhug i presse og bokheim, og på halve Sunnmøre var det i-mål i skulen so lenge krinsane fekk lov å velja denne målformi. Etter siste målbrigdi hev i-målet minka til nedimot null. Fordi dette er det einaste naturlege? Nei, fordi dette er det einaste. I auststatane fær det statsberande partiet som me veit kring 100 % av røystene.

Sume hugsar striden kring Agnar Mykle. Han hadde sunnmørsrøter, men var riks-målsmann. Diktaren Arnold Eidslott, sunnmørning, hev vunne seg eit stort namn, og me les han med glede. Men Eidslott skriv ikkje berre riks-mål, han skriv eit konservativt riks-mål. Unaturleg? Tydeleg nok ikkje for diktaren som hev fenge Aschehoug-prisen og prisene til Det Norske Akademi.

Ingen hev lasta Eidslott for diktmålet hans, ingen hev kalla det arkaisk eller sagt at det er unaturleg å bruka for ein sunnmørning. Ikke eit pip. Og bra er det. Lat oss då koma i hug at det tradisjonelle i-målet ligg næraare sunnmørsmålet enn det skriftmålet Arnold Eidslott nyttar med slik meisterskap, lat oss sameleis koma i hug at i «gamle dagar» nyitta andre sunnmørings i-målet med ein meisterskap som var like stor. Sume sunnmøringsar seger framleis at dei tykkjer i-målet er fint og klangfullt. Nett det. Fint og klangfullt.

So sunnmøringsars innfløkte mål-natur er nok alt i alt ei slik hengjemyr at ingen kjenner botnane.

Norske teater-nemningar?

Ivar Aasen-ringen i Oslo har kasta fram tanken til Det Norske Teatret som kallar seg «ein heim for nynorsk i hovudstaden», at teatret omsider skal våga i bruk norske nemningar i teaterrommet.

Vel finst det enno dei som driv ap med slikt, men vert det gjort godt, meiner Aasen-ringen at norske nemningar vil skapa vyrdnad for teatret.

Til døme på tenkelege namn dreg ringen fram *framgolv, midtgolv, bakgolv* eller *på golvet* for orkesterplass, parkett og parterre; *1. og 2. trevet* kunne høva for 1. og 2. losjerad, *stol(konge-)* for losje(konge-), medan garderober kunne heita noko so liketil som *klederom (-gang)*.

Oppmodingi til teatret har grunnlag i diktet *Det norske theater* som Ivar Aasen skrev i 1870. Diktet gjeld helst teater som institusjon, og i fyrste verset heiter det:

No kjem det atter det norske Theater
med sine store latinske Plakater.
Stort var det fyrr i dei framfarne Tider,
større det verder til lengre det lider.
«Loger, Balkong og Parkett og Parterre»
Det som er gale vil stødt verda verre.

Noregs Mållags Presseteneste (NMP)

Noregs Mållags Presseteneste (NMP) er ein nyskapning på skrivarstova i Noregs Mållag. NMP sender ut pressemeldingar om slikt skrivarstova meiner folk bør få kjennskap til, og meldingane går til dei fleste avisane og blad i landet som fek inn nyhende.

På skrivarstova fortel dei at dei på denne måten vil tryggja at meldingane derifrå når so langt ut som råd, og me trur det er eit svært godt tiltak som er sett i verk. Målrørsla treng ei velskipa presseteneste av dette slaget i tillegg til Nynorsk Pressekontor som har eit meir alment siktemål. Dei kronone som trengst til å halda NMP i velsmurde verksemid, kan knapt nyttast betre.

Barnebokpris til Sissel Bjugn

Nynorsk barnebokpris 1984 gjekk til *Sissel Solbjørg Bjugn* for boki *Handa i buret*. Boki kom på Det Norske Samlaget, og Livstrygdelaget Andvake løyvde pengane til denne prisen som er på 10 000 kronor. Noregs Mållag gav prisen til forfattaren, melder NMP.

Sissel Solbjørg Bjugn er 37 år. Ho kjem frå Sulitjelma i Nordland, har gjeve ut fleire barnebøker, men har gjort seg mest kjend som lyrikar. Nynorsk barnebokpris vart utetla for 25. gong no i vår.

Topp rente og lånerett!

VESTLANDSBANKEN

Såpeopera og samliv

Bileti kvikkar godt upp i nr. 2/1985 av Syn og Segn, det ærverdige månadsbladet som no hev vorte kvartalskrift. På dei 80 sidene finn me 16–17 bladstykke, sumt heller lett og knapt av eit slag som folk frå gamalt rekna for tidsskriftartiklar.

Me nikkar til sumt. Hev me til domes ikkje sjølv tenkt at Dagsrevyen og meir frå Marienlyst snarare liknar dramatiserte thrillerupplegg enn freistnader på forståeleg og sakleg upplysning? Å jau. Stig Kulset kallar Dagsrevyen ein endelaus såpeopera, og han skulle vita det, for han hev granska saki. Men det finst andre media enn fjernsyn og brillone me ser gjennom er allstad viktige. Slik fell oss inn når me fylgjer Andreas Homplands framtidssyner frå ein veksande «telematikk» nye Jerusalem. Det er sidor ved den framstormande teknologien og datateknikken Hompland ottas kan føra oss til Orwells «1984» for me anar. Nokre kjem kanskje til å setja Homplands sanningar på bås med sanningane i den nemnde såpeoperan, men for vår part hev me sans for det Hompland skriv.

Grundig tykkjест reidar Granhaugs artikkel um striden i Afghanistan. Me finn ei mengd upplysningar, truleg mangt nytt for fleire enn han som skriv dette, serleg um tilhøri på den afghanske landsbygdi. Skilnaden millom rik og fattig hev vore og er svært stor, men skal me tro Granhaug, svarar ikkje bakgrunnen heilt til våre tilvande tankar um kapitalisme og føydalisme. Me møter eit lagskift stammesamfunn, hovudsakleg muslimsk, men utan so sterk prestemakt som elles gjerne er vanleg i muslimske land, og med islett av mystiske sekter under karismatisk leidarskap. Ei umoralsk gjerning kan tyna venskap, men ikkje ei sterk forelsking, heiter det i ei samtalte millom Marianne Rosen og sosiologen Francesco Alberoni, der det frå italiensk hald vert sagt at folk sjuskar med ordi «venskap», «forelsking» og «kjærleik». Under våre himmelstrokk kan fleire ord truleg ta kast med. Fengslane skriv Gunnar Hoydal um færøysk drama, utgangspunktet er hans two bestemödrer, den eine frå Streymoy, den andre frå København. Det kjem ut fleire bøker på færøysk enn på nynorsk, før me i tillegg vita.

Brudlaup og samliv er emnet til minst fire-fem forfattarar, selskilt nemner me Torlaug Lekengsgard Hoel som fortel om kvinner som er offer for vald. Eit utslag av vår onde arv, les me, og det er vel like rett som at sams arv ikkje må få tena til orsaking.

Med vår knappe plass er det uråd å nemna alle artiklar i Syn og Segn, men me løyner ikkje at Tove Bull skriv um Indrebø og boki um Indrebø.

På tamten tek me med litt frå eit ordskifte millom Sveinung Time og Sigmund Skard um den «heile» Vinje. Time vinn unekteleg eit poeng med å leggia «personleg-psykologisk interesse» i at Skard hev skrive store verk um «seg sjølv, far og svigerfar sin». På si side syner Skard til sin motparts «mange uvanlege framord», og det spørst um ikkje Skard tek siste stikk når han twilar på at me fær vita mykje um Vinje gjennom «metaspråkleg refleksjon over intertekstualitet, karnevalisering og degradering».

Innhaldet i dette nummeret av Syn og Segn, no i sin 91. årgang, er so mangfelt at me skulle tru dei fleste kan finna noko som kallar på lesegleda.

Jarl.

Me utfører alle slags husreparasjonar. Innreidning og nybygg.

HARALD SELJELID
Tlf. 35 02 57 — 5100 Istdalstø

BUNADSØLV — POKALER — PREMIER
*Vi har gaver
for alle anledninger*

magnus aase A/s
gullsmed
Strandkaien 6 — Telefon *32 01 60

**Stor Nok
For De Fleste**

EIVIND VÅGLID:
Stadnamntydingar
Ny bok —84.
4 av 5 stadnamnbøker
framleis på lager.
For skule, bibliotek, språk-
og namneinteresserte.
Arnlaug Skjæveland,
Olvikvegen 33, 5400 Stord.
Stadnamntydingar IV og frå
NORSK BOKREIDINGSLAG L/L

**Norsk
Barneblad**
3250 Larvik

For gutar og jenter!

2 gonger i månaden.

ordskifte • marknad
pennevener • vi sjølv skriv
vi teiknar • teikneseriar
forteljingar og mykje meir

Send meg Norsk Barneblad
eit år for 80 kroner.

Namn: .....

Adr.: .....

Postgiro 5 14 22 11 — tlf. (034) 16 488

**80 KR PR
ÅR**

**God og rimeleg mat
får du på**

Kaffistova til Ervingen
Torgegården, Strandkaien 2, 5000 Bergen

MØRE FELLESKJØP
Telefon (071) 25 940 - Postboks 588-6001
ÅLESUND

MAKTER OG MENNESKE XIII

Ny bok av
HALLDÓR O. OPEDAL

I høve 90 års dagen åt Halldor O. Opedal kom ei ny samling med folkeminne frå bygdene i Hardanger.

Her fin ein forvitneleg lesnad um gamle lækjeråder, um barneuppseding, um brudlaupsskikkjar, um å «gå på tusko» m.m.

Hefta kr. 90,-

Makter og menneske XII
frå 1948 kann ogso skaffast
til same pris.

Bøkene får du hjå
bokhandlaren, eller ved
beinveges tinging til

Norsk Bokreidingslag L/L Postboks 2672,
5010 Møhlenpris